

CO PÍŠÍ JINDE

Ondřej Formánek **HOSPODÁŘSKÉ NOVINY**
Praha zohavená

Říká se tomu vizuální smog. Všude přítomné zamoření veřejného prostoru reklamními cedulemi, vývěsními štíty, plakáty vylepenými legálně i načerno, citylighty i velkými billboardy.

Kdybychom si ho zkusili představit jako hudbu, asi by nejvíc připomínalo návštěvu kolotočářů, kde se jednotlivé stánky a atrakce vzájemně přeřvávají vyhrávaním banálních popěvků a do toho lidem vyzvánějí mobily. Architektura je v takovém zamoření ztracená a v přísném ohledu absurdně zbytečná jako někdo, kdo se mezi těmi kolotoči pokouší zahrát klavírní sonátu.

Reklama hraje samozřejmě ve veřejném prostoru důležitou roli a nikdo rozumný ji nebude chtít zakazovat. Problém nastane, když je jí příliš mnoho a je agresivní a hloupá. Když naprosto nerespektuje své okolí. Prostě když je taková jako v Česku. Což obzvláště vynikne ve městě, jako je Praha, tedy v metropoli z velké míry živěné návštěvníky, kteří sem jezdí právě za architekturou, za tím kouzelným starožitným ‚nábytkem‘, kterým je interiér města vybaven.

Architekt Adam Gebrian před časem prohlásil, že každé město na světě, jež navštívil, má nějakou oblast, která je z hlediska reklamy příšerná. Ale každé má své významné části, které si udržují úroveň. Avšak v Praze má podle Gebriana takovou úroveň pouze Pařížská ulice.

Jinými slovy, příkladů zamoření našeho hlavního města vizuálním smogem je nepřeberně mnoho, od řvavých poustačů na krámky s turistickým kýčem a thajské masáže v samotném goticko-renesančně-barokním centru města přes historizující a secesní sloh v okolí Václavského náměstí, zohavený podle vkusu majitelů místních erotických klubů, kasin, směnárna a rychlých občerstvení, až po jakoukoliv ulici kdekoliv v širším centru města.

Avšak málokde v Praze je vizuální smog tak koncentrovaný a odpudivý jako v okolí stanice metra Anděl. Přitom se nejedná o žádnou periferii, je to rušné místo, kde se protínají klíčové dopravní trasy, sídlí tu řada významných firem, jsou tu nákupní centra, restaurace pro movitější klientelu, luxusní bary a kavárny. Architektonickým středobodem je tu komplex Zlatý Anděl od slavného francouzského architekta Jeana Nouvela.

„Když se tu člověk rozhledne, tak ho obvykle napadne nějaké české rčení, třeba že to tu vypadá ‚jako na Balkáně‘ nebo že to připomíná ‚turecké hospodářství‘. Přitom v Istanbulu ani ve velkých městech bývalé Jugoslávie takovéto zrudnosti nevidíte,“ říká náš průvodce pražským vizuálním smogem, sochař, architekt a teoretik umění Pavel Karous, který vyučuje na pražské VŠUP a na vyšší odborné škole vizuální komunikace Scholastika. Je autorem publikace Vetfelci a volavky o umění ve veřejném prostoru z dob normalizace, která vyhrála cenu Nejkrásnější kniha roku 2013 v kategorii Odborná literatura.

„Na některých místech je tu vizuální smog tak hustý a nepřehledný, že se v něm kolemjdoucí přestávají orientovat. Takže to nefunguje ani esteticky, ani z čistě tržního pohledu. A přitom se podívejte, kolik reklam je i na sloupech veřejného osvětlení. Reklamní agentury hledají pořád další způsoby, jak obsadit veřejný prostor.“

Pavel Karous je tak trochu estetický purista a netají se tím, že propagační cedule prostě nemá rád. „Je prokázané, že reklama ve veřejném prostoru snižuje část mozkové kapacity. Protože člověk si jí chtít nechť všimá a mozek ji automaticky čte a nějak ji musí zpracovávat. Je to, jako když zpomalujete výkon vašeho procesoru v počítači zaneseném malwary a viry,“ tvrdí. Nepřesvědčíte ho ani argumentem, že plachty s reklamou zakrývající chátrající fasádu jsou přirozeným zdrojem peněz na rekonstrukci.

„To není většinou pravda. Typický příklad byly podobné reklamy na Veolii při rekonstrukci mýtných domků na mostě Legii. Veolia si na dobu skoro tří let obsadila prestižní prostor obří reklamou v podstatě za babku. Tvrdilo se, že ta reklama platí rekonstrukci, ale rekonstrukce samotná by trvala mnohem méně času, takhle se uměle prodlužovala doba, kdy byla architektura mostu znehodnocena reklamní bannerovinou,“ tvrdí Pavel Karous.

Úvod Křižovatka na Andělu

Pár kroků od výstupu z metra, na rohu ulic Plzeňská a Štefánikova, se pražskému chodci otevře před zraky barvitá scenerie (obr. 2).

Obr. 2

Fasádu funkcionalistického domu zde „obohacuje“ plachta, která láká z balkonového zábradlí na nějaký dietní program, na ni pak vhodně navazuje billboard trčící do ulice, neboť má „Důvod proč“. I poměrně vkusné retro logo kavárny CrossCafe na stěně sousedního domu v ústí Štefánikovy ulice je odsouzené hrát jen další part ve vizuální kakofonii. Tu „parádně“ završuje brána do Casina Craken. „To kasino je hrůza. Na dům z 19. století napláclí vchod, který má zřejmě budit iluzi, že jste se ocitli v čínských docích. A ta zlatá fólie a zahnědlé vlajky... Bože,“ kroutí Pavel Karous hlavou.

První dějství

Nádražní ulice, Na Knížecí

Vydá-li se pražský chodec od Anděla k autobusovému nádraží Na Knížecí, může se potěšit pohledem na tento dům v Nádražní ulici (obr. 3).

Obr. 3

„Podle mého soudu je to raná moderna, začátek 20. století. Už to má minimalističtější strukturu, ta fasáda není tak ornamentální,“ říká Karous. Modernistickou strohost „naštěstí vyvažuje“ plachta s přívětivým zeleným tvorem a také poutač na realitní kancelář, který fasádu rozsvítil rudou, bílou a vosí žlutou.

„Pod nánosem vizuálního smogu se nepochybně skrývá krásný dům,“ konstatuje Karous. Před podobným osudem prý prozíravě ochránil svoji pražskou stavbu slavný architekt Jean Nouvel, když v 90. letech projektoval komplex Zlatý Anděl. „Na skleněný plášť budovy navrhl nápisy s úryvky textů od Kafky, Meyrinka, Rilkeho a dalších o Praze píšících autorů. Texty označil za výtvarné řešení, za součást architektonického konceptu průčelí. A tím pádem tam nemůže nikdo plácnout reklamu, protože by tím porušil Nouvelova autorská práva“ (obr. 4).

Obr. 4

Finální ránu do vazů zasadila budově v Nádražní herna Tsunami. Karousovi připadají obzvlášť odporné přelepy oken této provozovny. „To je pro herny typické. Reklama nebo nějaká obľudná dekorace se nalepí zvenjšku na skla podniku, protože provozovatelé potřebují, aby hráči byli izolováni od denního světla a ztratili pojem o čase. Tím se líp udržuje jejich návyk na automatech.“

Druhé dějství

Nádražní a Vltavská ulice

Okolí Anděla je vůbec malým rájem velkých plachet s reklamou. Jejich výskyt graduje v ústí ulice Vltavská, kterou proudí automobily ze Smíchova k vltavskému nábřeží (obr. 5).

Obr. 5

Zvlášť secesní dům po pravé straně (detail z původní výzdoby fasády, viz obr. 6), kompletně zahalený reklamou s obrázky potravin a opět vizuálně doladěný k „dokonalosti“ leskle hnědou hernou v přízemí, Pavla Karouse fascinuje. „Zdobnou secesní fasádu, tedy něco, co má mnohonásobně vyšší hodnotu, přinejmenším na materiálu, zakryjeme plachtou. Něčím mnohem lacinějším. To přece nemá logiku.“

Obr. 6

S Karousem v zásadě souhlasí i architektka a bývalá pedagožka pražské ČVUT Ivana Zavillová. „Ano, u většiny případů mají fasády domů větší uměleckou hodnotu než reklamy, které na nich visí. Zastiňují rytmus fasády (obr. 7), v některých případech i celou fasádu, která by mohla vypadat zajímavě.“

Obr. 7

Na druhé straně architektka připomíná, že zakryté domy na křižovatce delší dobu chátrají. Pokud zahalení takové budovy na pár let reklamou zaplatí vlastníkům nákladnou rekonstrukci, nemůžeme jim to zazlívát.

mozaikou z květů. „Úžasné je, že ta zídka nástupiště je obložena leštěnou žulou. Což je dost drahý materiál. A ten zde dekorativně překryli dřevotřískou za pár babek a mozaikou z odpadu z rozbítených dlaždic, kterou dodala firma, jejíž logo je samozřejmě součástí mozaiky,“ říká Karous (obr. 9).

Obr. 9

Jak jsme již zmínili v úvodu článku, Pavel Karous je přesvědčený, že takto většinou nefunguje. A jako příklad uvádí reklamy na Veolii zakrývající lešení na mýtných domech na mostě Legii. „V západoevropských metropolích je zvykem, že pokud se v centru města rekonstruuje budova nebo veřejný prostor a má soukromého sponzora, je lešení opatřeno malým decentním logem,“ říká pedagog školy Scholastica.

Mozaiiku vytvořili loni v září studenti Střední průmyslové školy dopravní v rámci akce Zažít MHD jinak, kterou pořádal Regionální organizátor Pražské integrované dopravy. Při této akci „revitalizovali“ zbytek nástupiště streetartoví umělci ze skupiny Artwise. Pavel Karous je přesvědčený, že toto takzvané oživení jen zakrývá původní kvalitní architekturu jako dekorační smog. Je pravda, že stanice delší dobu chátrá a čeká na rozsáhlou rekonstrukci.

Obr. 11

Obchůdek někdy od začátku 21. století úplně vyplňuje odpočívadlo, které reliéf Taberyové kdysi zdobil (obr. 12).

Obr. 12

Třetí dějství Smíchovské nádraží

Nádraží Smíchov navrhli v 50. letech ve funkcionalistickém stylu významní architekti Jan Závorka a Jan Žák. „Jejich plán počítal s komerčními plochami pro obchody. Jenže dnes jsou ucpané krámky i prostory mezi sloupy, které podpírají vstup do nádražní haly. A pak se k tomu ještě nacpou billboardy, o černém výlepu ani nemluví,“ rozčiluje se Pavel Karous (obr. 8).

Obr. 8

Nedaleké nástupiště autobusů u stanice metra Smíchovské nádraží je obloženo deskami z dřevotřísky a „ozdobené“

Finále

Vestibul metra Smíchovské nádraží
Cestou k eskalátorům ve stanici Smíchovské nádraží se skutečný obdivovatel umění určitě zastaví v krámku s levným spodním prádlem a ponožkami (obr. 10).

Obr. 10

Uvnitř, za věšáky s textilem, je totiž ukrytý velký keramický basreliéf od významné české sochařky a keramičky Marty Taberyové (obr. 11).

„V 70. a 80. letech bylo v rámci pražského metra vytvořeno 110 výtvarných děl,“ říká Karous. „V nových stanicích metra projektovaných po roce 1989 nevzniklo ani jedno. Takže nemáme s minulým režimem ani co porovnávat. A bohužel z oněch 110 děl se už 25 povedlo zničit, prodat, ztratit nebo nějak zakrýt komerčně využitelnou plochou, tak jako vidíme tady,“ dodává autor Větelců a volavek. Říká, že asi před měsícem poslal prostřednictvím VŠUP dopravnímu podniku e-mail, kde se na nakládání s uměním v metru ptal.

Z odpovědi cituje: „Pokud se v minulosti provedla demontáž a umístění děl do depozitu, případně jejich prodej, šlo zpravidla o díla, která byla poplatná politické situaci v době vzniku, a po změně v roce 1989 byl dán společenský požadavek na jejich odstranění, rozhodně při odstraňování nejde o svěvolí Dopravního podniku hlavního města Prahy, a ještě dnes jsou některá díla trnem v oku části veřejnosti...“

Podotkněme, že mezi odstraněnými, zničenými a prodanými „politicky poplatnými“ díly jsou i zcela abstraktní artefakty takových umělců jako Stanislav Libenský, Jaroslava Brychtová, Zdeněk Sýkora, Václav Cigler, Karel Vaňura, Slavoj Nejdil, Josef Kochrda, Pavel Trnka... Jde tedy o plejádu těch nejuznávanějších českých výtvarníků druhé poloviny 20. století.

Stanovisko památkářů

K příkladům pražských domů v okolí stanic metra Anděl a Smíchovské nádraží, které jsou zohyžděné reklamou, se nám vyjádřil i ředitel Odboru památkové péče Magistrátu hl. m. Prahy Jiří Skalický. Podle jeho slov jeho odbor posuzuje návrhy umístění reklamních zařízení v souladu s nařízením vlády z roku 1971 pro Pražskou památkovou rezervaci a podle jednotlivých vyhlášek hl. m. Prahy pro památkové zóny.

„V obou případech se sleduje nejen vliv umístění reklamního zařízení na architekturu dotčeného objektu, ale i jeho působení v rámci památkově chráněného uličního interiéru. Odbor památkové péče Magistrátu hl. m. Prahy má tedy možnosti, jak reklamu regulovat. Toto platí jak pro klasické billboardy, velké světelné reklamy na domech, tak i pro menší reklamní zařízení jako jsou např. výstrče a bannery,“ píše Jiří Skalický.

Ovšem v případě reklamních plchet, které zakrývají celé fasády budov nebo jejich rozsáhlé části, má magistrátní odbor památkové péče podle všeho svázané ruce, byť sám Skalický konstatuje, že „reklamní plachty přes fasády domů jsou z pohledu památkové péče pro dotčené domy a lokalitu degradující“.

Může za to (pro někoho jistě vítaná) díra v příslušné legislativě. Ředitel magistrátních památkářů ji vysvětluje následovně:

„Problémem je výklad definice „zařízení pro reklamu“ ve stavebním zákoně, který z pojmu „zařízení“ vylučuje samotné potištěné tkaniny a plakáty upevňované ke stavbě nebo k lešení provazy, dráty hřebíky, šrouby a přelepením (Doležal, Mareček, Sedláčková a další, Nový stavební zákon v teorii

a praxi, Praha 2006, str. 46). Pojem „zařízení“ uvedený v zákoně o státní památkové péči musí být vykládán ve shodě s definicí obsaženou ve stavebním zákoně, tak jak uvedl ve svém rozsudku č. j. 8 As 63/2012 – 37 ze dne 6. 8. 2013 Nejvyšší správní soud.“

Odbor památkové péče tedy tímto ztratil účinný nástroj k pokutování takto upevněných reklamních plchet, natož k jejich odstranění. „Výjimkou jsou ovšem kulturní památky, kde je možné vést jak sankční, tak i nápravné řízení vedoucí k odstranění takových plchet,“ říká Jiří Skalický.

Ředitel pražských památkářů nicméně dodává, že případy konkrétních domů, které v našem článku ukazujeme, se odbor památkové péče v minulosti zabýval a ještě před zmíněným rozhodnutím Nejvyššího správního soudu z roku 2013 vedl sankční řízení a ukládal pokuty. Vzhledem k tomu, že se však ani v jednom případě nemovitosti nejednalo o kulturní památku, neměl Odbor památkové péče Magistrátu hl. m. Prahy (dále MHMP OPP) pravomoc nařídít odstranění těchto reklamních plchet.

Jiří Skalický popisuje jednotlivá řízení v případech konkrétních domů popsaných v našem článku takto:

č. p. 65, k. ú. Smíchov, Na Bělidle 42, Praha 5 (rohový dům Na Bělidle/ Nádražní, na křižovatce U Anděla) – Plachta a související reflektory byly předmětem sankčního řízení na základě vlastního podnětu MHMP OPP – v roce 2010 uložena pokuta, v rámci řízení proběhlo odvolání k MK ČR, které rozhodnutí MHMP OPP potvrdilo.

č. p. 47, k. ú. Smíchov, Nádražní 90, Praha 5 – Plachta a související reflektory byly předmětem sankčního řízení na základě vlastního podnětu MHMP OPP – v roce 2008 udělena pokuta, potvrzeno MK ČR, následně zrušeno soudem.

č. p. 300, k. ú. Smíchov, Vltavská 100, Praha 5 (rohový dům Vltavská/Nádražní, na křižovatce Na Knížecí) – Plachta a související reflektory byly předmětem sankčního řízení na základě vlastního podnětu MHMP OPP – v roce 2015 byla uložena pokuta za nasvícení plachty.

č. p. 50, k. ú. Smíchov, Nádražní 96, Praha 5 – Plachta a související reflektory byly předmětem sankčního řízení na základě vlastního podnětu MHMP OPP – rozhodnutí MHMP OPP zrušeno MK ČR a vráceno k novému projednání, následně byla věc odložena s ohledem na výklad termínu „reklamní zařízení“.

Jak to chodí v cizině?

Na dotaz, od kterých měst v zahraničí by se mohla Praha v této věci nechat poučit, šéf pražských památkářů odpovídá, že ze zkušeností svých i jeho kolegů lze říci, že „historické části významných měst v západní Evropě nejsou velkoplošnými reklamními plachtami na fasádách v zásadě dotčeny. Plachty bývají umístovány před fasády v době celkových rekonstrukcí historických objektu, nicméně tyto plachty nejsou pojaty jako nosiče reklam, ale je na nich vyobrazeno průčelí objektu, aby bylo stále patrné, co se skrývá za ochrannou plachtou.“

Tento systém ochranných plchet na lešení, na nichž je místo reklamy obraz původního průčelí, se však podle Jiřího Skalického začíná uplatňovat i u nás. Alespoň v památkově chráněných zónách. Jako příklad uvádí rekonstrukci fasády Národního divadla a dodává, že podobně tomu bude na Národním muzeu, které prochází celkovou rekonstrukcí. „Odbor památkové péče Magistrátu hl. m. Prahy v případě takových ochranných plchet připouští maximálně jednu třetinu plochy pro reklamu, dvě třetiny musí vyobrazovat fasádu objektu,“ dodává Jiří Skalický. V této věci odkazuje na manuál, v němž památkáři podrobněji popsali podmínky umístování firemního označení a reklamních a informačních zařízení v památkově chráněných územích hlavního města. Je volně ke stažení zde:

[FORMÁNEK, Ondřej. Praha zohavená. Fotografie: Archiv Dopravního podniku Praha. In: Hospodářské noviny, Magazín ego!, č. 08, ročník II, 26. 2. 2016. Dostupné též z: <https://ihned.cz/c1-65180230-praha-zohavena>. Přetištěno se souhlasem vydavatele]

Aleš Černý

DNES
Seestadt, experiment s lidmi u Vídně

Aspern Seestadt (Jezerní město) na okraji Vídně je nové, umělé město, na kterém radní testují život v městě budoucnosti.

Ambiciózní projekt Smart City Wien (chytrá Vídeň) – způsob, jak pomocí digitálních technologií lépe řídit dopravu nebo energetiku města, má i výrazné sociální a ekologické dopady. Z českého pohledu to zavání sociálním inženýrstvím.

„Nechceme tady třeba mít velké nákupní centrum. Místo toho tvoříme uprostřed zástavby nákupní ulici, kam by to všichni měli mít do půl kilometru a která by měla přirozeně žít,“ říká Nikolaus Summer, jenž má na odboru městského plánování a stavební kontroly projekt Aspern Seestadt na starosti.

Chodníky tu jsou širší než jízdní pruhy, místo parkovacích míst stojany na kola. „Naším cílem je, aby tu hustota automobilové dopravy dosahovala maximálně pětinové hodnoty oproti vídeňskému průměru,“ vysvětluje Summer. Ale i ve „staré“ Vídni chtějí s motoristy zatočit: v jiné čtvrti legálně nezaparkují. „Jsem si jistý, že v roce 2030 už nebudou po prvním vídeňském distriktu jezdit žádná auta. Prostě se lidem nevyplatí,“ říká Dominic Weiss z městské firmy Tina.

Na otázku, jak mají rodiny řešit dopravu po zbytku Rakouska, má Weiss jednoduchou odpověď: „Já třeba už teď sdílím auto se svými dvěma sestrami a jejich rodinami. Občas se sice hádáme, kdo ho bude mít na víkend, ale vždy se nějak dohodneme.“

Na tento článek navazuje podrobnější příspěvek uvnitř listu (poznámka redakce U&ÚR).

Umělé město na okraji Vídně

Rakouský experiment hledá bydlení budoucnosti: s nízkou spotřebou energie a bez aut

Na posledních pár kilometrech vídeňské linky U2 už její okolí nepřipomíná bezmála dvoumilionovou metropoli,

ale spíše venkov. Však také obvody 21. a 22. byly původně vesnicemi. Mezi posledními dvěma zastávkami však souprava jedoucí na vyvýšených kolejích opíše nezvykle ostrý oblouk a vrací se do městské zástavby. Nebo spíše výstavby. Konečná zastávka Aspern Seestadt je bodem, v němž linka U2 spojuje hlavní město Rakouska s novou umělou čtvrtí. Vídeňští v ní testují, jak v budoucnu co nejpohodlněji žít.

Víc vytvoří, než spotřebuje

Na konferencích věnovaných fenoménu Smart Cities (chytrých měst) to většinou vypadá jako na vědeckotechnickém veletrhu, kde vzduchem létají nápady, jak pomocí digitálních technologií lépe řídit dopravu a energetiku měst. O ty není nouze ani v „Jezerním městě“ u Vídně.

Energie vedou chytré sítě, které kromě elektřiny přenášejí i informace o její spotřebě. Jedna ze zdejších centrálních budov – technologické centrum Aspern IQ – díky solárům vyprodukuje více energie, než spotřebuje. Některé městské energetické firmy a německý Siemens provozují společný výzkumný podnik s názvem Aspern Smart City Research & Co. KG. Za úkol mají na základě dat o životě v rostoucí čtvrti vymýšlet inovace zaměřené hlavně na úsporu energií. Vídeňští ale akcentují i sociální a ekologické rozměry.

„Nechceme tady mít velké nákupní centrum. Místo toho tvoříme uprostřed zástavby nákupní ulici, kam by to všichni měli mít do půl kilometru a která by měla přirozeně žít,“ vysvětluje Nikolaus Summer, který má na odboru městského plánování a stavební kontroly na starosti právě projekt Aspern Seestadt.

Místo toho, aby byli jednotliví nájemníci, jako třeba potravinový Spar, pekárna nebo kadeřnictví, v jednom domě, zabírají přízemí staveb linoucích se podél nákupní třídy. Podobně jako v obchodních centrech však všechny prostory pronajímá a spravuje jedna firma.

Za 15 tisíc měsíčně

Tím se dostáváme k další regulaci. Pozemky v Seestadtu prodává speciální firma jménem Wien 3420, ve které mají podíl jak rakouský státní správce veřejných nemovitostí BIG, tak skupina Erste a Vienna Insurance Group – dvě finanční skupiny aktivní i v Česku (Česká spořitelna, Kooperativa, Podnikatelská pojišťovna).

Zájemce o stavbu domu v Seestadtu potom musí dodržet přísné podmínky na vzhled, funkci a ekologickoenergetické nároky budov, které vycházejí z rozšířeného územního plánu. Investory jsou město, takzvané baugruppen (družstva „amatérských“ stavebníků) i soukromé firmy. Zatím se činilo hlavně město, a proto většina z aktuálních přibližně šesti tisíc obyvatel Seestadtu žije v takzvaných sociálních bytech.

Přízvisko „sociální“ nicméně ve Vídni neodkazuje na nouzové ubytování pro nejméně. Jde o byty s regulovaným nájemným v maximální výši 7,5 eura za metr čtvereční, v přepočtu 15 200 korun měsíčně za třípokojový pětasedmdesátimetrový byt. To ve Vídni není nic neobvyklého – v regulovaném nájmu žije 60 procent Vídeňanů.

I za těchto tvrdých podmínek k investorům se územní plán rychle přenáší z papíru do reality. Pomáhá tomu i fakt, že po stagnaci v devadesátých letech nyní Vídni rychle přibývá obyvatel – asi o 40 tisíc za rok.

Kromě bytů, které by měly do roku 2028 zaplnit prostor mezi kolejemi nadzemního metra a umělým jezerem a nabídnout domov 20 tisícům lidí, se rozrůstá i kancelářská část.

Ta má obsahovat několik výškových budov včetně nejvyšší dřevostavby v Evropě. Ve městě, které zatím zabydlují hlavně mladé rodiny, se už otevřela také základní a mateřská škola.

Kola místo aut

Hned za školou se rozkládá největší komplex budov, který do nového města příliš nepatří – továrna Opelu na výrobu motorů a převodovek z počátku 80. let. Seestadt se totiž snaží dělat vše

pro to, aby jeho obyvatelé potřebovali auta co nejméně. Nejlépe nikdy.

Na ulicích uvnitř města jsou chodníky širší než jízdní pruhy pro auta, která smějí jet maximálně třicítkou. Na značnou část vyasfaltovaných cest nebo prostranství u domů nesmějí vůbec. Místo stojících automobilů tak v okolí budov převládají hřiště, parčíky nebo komunitní zahrádky.

Mnohem víc než míst ke stání aut je na ulicích cyklistických stojanů. A ačkoli i v Česku známý koncept záchytných parkovišť Park and Ride pomáhá tomu, že vlastním vozem jezdí do Vídně mnohem méně přespolních než dříve, v Aspernu ho také „pobicyklili“.

Desítky obloukových stojanů pod mostem u stanice metra jsou ve všední den doslova obsypány koly, která tu čekají, až se jejich majitelé vrátí ze zaměstnání v centru Vídně a svezou je pár stovek metrů domů. Jedna věc je zkoušet podobné koncepty v novém městě, které podle nich budete, a něco jiného aplikovat novinky do metropole vyvíjející se po staletí.

Vídeň si přesto nastavila velmi odvážné cíle: ve své koncepci se zavázala do roku 2050 snížit emise skleníkových plynů na 20 procent stavu z roku 1990.

Pomoci k tomu mají dílčí cíle – snížení spotřeby energií či pokrytí poloviny spotřeby z obnovitelných zdrojů. Že jsou takto nastavená kritéria ambiciózní, potvrzuje Dominic Weiss z městské firmy Tina, která má iniciativu chytrého města na starosti.

Část spotřeby mají například ušetřit energeticky úsporné domy. Ty staré v centru se ale přestávají velmi obtížně. Komplikované je i zavádění

chytrých sítí, protože to nelze dělat najednou a plošně. „Kdykoli se však z jakéhokoli důvodu část ulice rozkope, městské ICT oddělení o tom ví a přidá tam optický kabel,“ říká Weiss.

Dalším problémem je energie z obnovitelných zdrojů. „I kdybychom osázeli všechny střechy solárními panely, tak tím pokryjeme jen asi dvě procenta spotřeby,“ tvrdí Weiss. A podobně se dívá na možnost aplikovat ve velkém chytrá řešení, například zmíněné energetické sítě nebo třeba lampy, které se sami rozsvěcejí a zhasínají podle pohybu lidí.

„Vídeň spravuje celkem 450 tisíc veřejných světel. A máme co dělat jen s tím, abychom je udrželi v bezproblémovém provozu,“ vysvětluje Weiss s tím, že na pár místech už automatické lampy fungují.

Nechceme ani elektromobily

Trochu blíže k odpovědi na otázku, jak cílů dosáhnout, se dostaneme při zmínce o elektrobusech. Těch nyní jezdí po městě čtyřicet. „Ve finále má být hromadná doprava celá elektrifikovaná a individuální motorizovaná doprava by měla z města zmizet úplně,“ uvádí Weiss. Už v roce 2025 má být úroveň provozu aut na 20 procentech roku 1990, tedy o sedm procentních bodů nižší než nyní.

Aby svých cílů dosáhli, používají ve Vídni na obyvatele metodu cukru a biče. Cukrem jsou investice do veřejné dopravy. Momentálně se několik linek metra prodlužuje či rekonstruuje a jedna úplně nová staví. Doplňkem mají být cyklostezky a kvalitní pěší koridory.

Bičem je potom třeba ekvivalent moderních zón známých z českých měst. „Chceme, aby se lidem nevyplatilo vů-

bec jezdit z jedné části Vídně do jiné. Odradit je má to, že tam legálně nezaparkují,“ říká Weiss.

Zatímco do elektrifikace veřejné dopravy město investuje poměrně hodně peněz, infrastruktura pro dobíjení osobních elektromobilů ho netrápí. „Lidé si docela často stěžují, že nebudujeme veřejné dobíjecí stanice,“ přitakává Weiss. „Nechceme, aby místa v ulicích zabírala velká černá SUV, ať už s dieslovým, nebo elektrickým motorem,“ vrací se k myšlence nulové tolerance individuální autodopravy.

Nabízí se tak otázka, jak mají například rodiny řešit dopravu po zbytku Rakouska. Že je například k výletu z Vídně do Alp auto vhodný prostředek, uznává i Weiss. Podle něj ale jen kvůli tomu lidé nebudou mít potřebu osobní vůz vlastnit. „Do budoucna bude sdílení aut fungovat mnohem efektivněji než dnes,“ uzavírá.

Cíle chytrého města Vídně * Do roku 2025 by měla individuální automobilová doprava klesnout na 20 procent stavu, který byl v hlavním městě Rakouska v roce 1990. * Do roku 2030 má produkce skleníkových plynů na hlavu ve Vídni spadnout o 35 procent oproti roku 1990. * V roce 2030 mají přes 20 procent energetického mixu Vídně tvořit obnovitelné zdroje. * Do roku 2050 se v porovnání s rokem 2005 má snížit energetická spotřeba města minimálně o 40 procent.

[ČERNÝ, Aleš. Seestadt, experiment s lidmi u Vídně. Umělé město na kraji Vídně. In: Mladá fronta DNES, 18. 4. 2016, s. 1 a 8. Praha: 2016, vydavatelství MAFRA, a. s. ISSN 12101168. Přetištěno s laskavým svolením vydavatele]

XXIII. Valná hromada České komory architektů

V prostorách Provozně ekonomické fakulty Mendelovy univerzity v Brně proběhla 16. dubna 2016 XXIII. valná hromada České komory architektů (ČKA). Registrovalo se na ni více než 150 jejích členů. Jedním z hlavních bodů programu byla diskuse nad změnami Soutěžního řádu ČKA, který upravuje pravidla architektonických soutěží, a dalších vnitřních řádů Komory. Legislativní téma valnou hromadu neopustilo ani při prezentaci činnosti Komory za uplynulé období. ČKA je od ledna 2015 společně s ostatními komorami zřízenými zákonem oficiálním připomínkovým místem pro tvorbu nových zákonů a předpisů, což se logicky velmi promítlo do její činnosti. Mezi stěžejní zákony, které ČKA připomínkovala, patří například novela zákona o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, novela stavebního zákona či zcela nový zákon o zadávání veřejných zakázek.

Valnou hromadu, jako svůj nejvyšší orgán, svolává Komora nejméně jednou ročně. Jejím úkolem je především zvolit nové členy do orgánů samosprávy, schválit vnitřní řády nebo jejich změny, odsouhlasit rozpočet a návrh činnosti ČKA pro další období. Setkání všech autorizovaných architektů je také platformou, na níž lze diskutovat otázky profese architekta a jejich možné řešení, navrhnout a případně schvalovat dokumenty, jež by měly být podnětem pro veřejnou správu. Zároveň je možné uložit představenstvu ČKA v závěrečném usnesení valné hromady konkrétní úkoly na další rok.

Každoroční součástí valné hromady je i výstava Přehledky diplomových prací. Prezentováno bylo šest prací studentů, které v loňském XVI. ročníku odborná porota ohodnotila některou z cen. Na valné hromadě ČKA byla rovněž prezentována Česká cena za architekturu (ČCA). Registrace do 1. ročníku soutěžní přehlídky byly přitom uzavřeny pouze jeden den před konáním valné hromady. Předsedající valné hromady, předseda ČKA Ivan Plicka, zmínil, že do ceny komory architektů byl přihlá-

šen skutečně reprezentativní počet děl – téměř 500 projektů. K tématu chystáme samostatnou tiskovou zprávu.

Klíčem k rozvoji vystavěného prostředí je spolupráce všech zainteresovaných institucí

Letošními hosty valné hromady byl ředitel Odboru územního plánování MMR Tomáš Sklenář, první místopředseda ČKAIT Alois Materna či prezident Rady výstavby (SIA ČR) Jan Fibiger. Nechyběli ani zahraniční hosté ze spolupracujících komor z okruhu V4 – předseda Slovenské komory architektů Imrich Pleidel, zastupující ředitelka slovenské kanceláře SKA Olga Miháľiková či člen představenstva Polské komory architektů Borys Czarakcziew.

Tomáš Sklenář z MMR vyzdvihl spolupráci mezi Komorou a ministerstvem. Společnou snahou nedávno proměněnou v realitu je například Politika architektury a stavební kultury ČR. Tomáš Sklenář připomněl, že podobný vládní dokument se ministerstvo snažilo prosadit celých 15 let. V nejužší spolupráci je přitom ministerstvo především s vedením Komory a Pracovní skupinou ČKA pro urbanismus. Inženýr Sklenář připomněl také tvorbu nových zákonů a novel, které má MMR v gesci. U stavebního zákona ředitel odboru MMR uvedl, že je třeba novelizovat i zákony související, a k zákonu přistoupit celkovou změnou koncepce. Potěšující zprávou je rovněž informace, že ministerstvo plánuje posílit pravomoci městských architektů, jejichž pozici ČKA dlouhodobě prosazuje. Další připravovaná agenda MMR rovněž naváže na jednu z priorit Komory, jakou jsou architektonické soutěže. Ministerstvo totiž v brzké době plánuje zřízení fondu na jejich podporu u vyhlásovatelů. Místopředseda ČKAIT Alois Materna rovněž vyzdvihl spolupráci obou komor, kterou považuje za nejlepší za poslední roky. Připomeňme například koordinaci ČKA a ČKAIT v boji proti nejvyšší ceně v zadávání veřejných zakázek na projektové činnosti, která se promítla i do nového zákona o zadávání veřejných zakázek, jenž více zohledňuje kvalitativní kritéria.

Imrich Pleidel, předseda Slovenské komory architektů, jmenoval okamžiky, při nichž se činnost obou komor v rámci zahraniční spolupráce prolíná. Jedná se např. o členství v organizaci ENACA, jejíž hlavní agendou je uznávání kvalifikačních architektů. Prohloubení regionální spolupráce v rámci Evropy napomáhá také neformální platforma V4 – komor zemí Visegrádu. Oproti minulým letům se zdá, že se na Slovensku bude v letošním roce lépe dařit architektonickým soutěžím. Pozitivní zprávou od našich slovenských kolegů také je, že společně s vládními institucemi pracují na přípravě obdobného vládního dokumentu, jakým je politika architektury. Další činnost, v níž se ČKA se slovenskou komorou prolíná, je i propagace architektury prostřednictvím oborového ocenění. Na Slovensku letos proběhne již 15. ročník komorou pořádaných cen za architekturu CE·ZA·AR.

Kromě architektonických soutěží je prioritou také oblast územního plánování

Podstatná část programu byla dále věnována změnám **Soutěžního řádu ČKA**, který upravuje podmínky architektonických soutěží. Ve většině případů se jednalo spíše o technické změny, které reagují na novou legislativu, především občanský zákoník a zákon o zadávání veřejných zakázek. V případě architektonických soutěží Komora úpravami řádu reaguje na podněty vyhlásovatelů soutěží. Cílem je rovněž zdokonalení servisu ČKA samosprávám při vypsání soutěže. Nedávno byly například zprovozněny tzv. karty porotců, jež vyhlásovatelům nabízejí portfolia architektů, kteří mají zkušenosti s porotováním soutěží. V plánu je rovněž kalkulačka pro výpočet výše cen a odměn podle Soutěžního řádu ČKA.

Jako ožehavé téma se v diskusi architektů a při volebních proslovech kandidátů do orgánů ČKA objevila i **problematika územního plánování**. Zejména situaci s tvorbou územních plánů velkých měst vnímá většina architektonické obce jako velmi znepokojivou. Územní plán daného sídla je přitom nejzásadnějším dokumentem, který řídí a ovlivňuje rozvoj v dané

lokalitě na mnoho let dopředu. Nový územní plán připravuje hlavní město Praha i druhé největší město republiky Brno. Oba plány přitom musejí být hotové do roku 2020, kdy končí platnost aktuálních územních plánů. Složitá situace nejen v návaznosti na dění kolem Pražských stavebních předpisů je tedy nejen v Praze, ale rovněž v Brně. Z tohoto důvodu valná hromada představenstvu ČKA uložila mimořádnou péči o stav územního plánování v ČR v návaznosti na aktuální vývoj kolem novely stavebního zákona.

Volby do orgánů Komory

Na XXIII. valné hromadě proběhly také volby do orgánů ČKA. V představenstvu svůj mandát obhájili oba kandidáti za region Praha – Jaroslav Šafer a Radek Kolařík. Jediné dvě změny se tak odehrály v regionu za Moravu a Slezsko a regionu Če-

chy. Složení představenstva v tříletém mandátu posílí Vojtěch Mencl a David Hlouch. Noví členové představenstva své voliče zaujali především znalostí prostředí samospráv a zdůrazněním potřeby jejich koordinace s fungováním Komory. Vojtěch Mencl má bohaté zkušenosti s rozvojem města Brna a připomněl, že stavební legislativa není jen záležitostí architektů, ale také měst a obcí, jejichž potřeby by měla zohledňovat. David Hlouch, který je současně starostou středočeského Tehova, následně zmínil podporu především malých obcí. Jako jeden ze svých hlavních úkolů v představenstvu vnímá i posílení vnitřní komunikace a interních potřeb členů Komory.

Do představenstva ČKA byli zvoleni: Jaroslav Šafer (region Praha), Radek Kolařík (region Praha), Vojtěch Mencl (region Morava a Slezsko), David Hlouch (region Čechy).

V představenstvu dále působí: Karel Cieslar, Pavel Hnilička, Pavel Martinek, Ivan Plicka, Klára Salzmann, Milan Svoboda, Petr Velička a Michal Volf.

Do dozorčí rady ČKA byli zvoleni: Martin Rusina (region Praha), Miroslav Kopecký (region Čechy), Michal Hadlač (region Morava a Slezsko).

V dozorčí radě dále působí: Miroslav Holubec, Lucie Chytilová, David Mikulášek, Josef Patrný, Pavel Rada a Václav Zůna.

Do Stavovského soudu byli zvoleni: Václav Šebek, Josef Vrana a Petr Krejčí.

Ve Stavovském soudu dále působí: Karel Doležel, Marek Janatka, Luděk Jasiok, David Mateásko, Milan Nytra a Tomáš Vích.

[Tisková zpráva ČKA, 19. 4. 2016. Dostupné z: www.cka.cz/cs/cka/o-komore/valna-hromada]

TISKOVÉ ZPRÁVY

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Obce a kraje mohou modernizovat své informační systémy. V IROP je k dispozici více než 1 miliarda korun

Podpořit rozvoj, modernizaci a zvýšit dostupnost komunikačních a informačních systémů a infrastruktury v krajích a obcích v České republice. Tento cíl si klade další výzva v Integrovaném regionálním operačním programu, kterou vyhlásilo dne 20. dubna Ministerstvo pro místní rozvoj. Na projekty v oblasti elektronizace veřejné správy je připravena více než 1 miliarda korun. Od začátku května mohou zájemci žádat o podporu.

„Moderní doba si vyžaduje modernější systémy, a tak smyslem této výzvy, zaměřené výhradně pro kraje a obce a jejich zřizované nebo zakládané organizace, je postupná elektronizace podpůrných procesů a zvýšení efektivity komunikačních a informačních systémů subjektů územní samosprávy. Podpořeny budou hlavně aktivity, které usnadní nejen práci zaměstnancům územní samosprávy, ale také životy občanům a uspoří jejich drahocenný čas,“ uvedla ministryně Karla Šlechtová.

Podpora je zaměřena také na budování, rozvoj a modernizaci regionálních datových center a komunikační infrastruktury pro nově pořízené nebo modernizované informační systémy; vytváření nových informačních systémů v souvislosti s centry sdílených služeb a vytváření nových a modernizaci stávajících podpůr-

ných informačních systémů, jako jsou např. spisové služby nebo informační systémy pro řízení příspěvkových organizací. Příjemci podpory mohou být kraje, organizace zřizované nebo zakládané kraji, obce (kromě Prahy a jejích částí) a organizace zřizované nebo zakládané obcemi (kromě Prahy a jejích částí). Projekty mohou být realizovány na celém území ČR mimo území hl. m. Prahy.

Pro žadatele je připraveno přes 1 miliardu korun, z toho je téměř 880 mil. Kč z Evropského fondu pro regionální rozvoj a národní spolufinancování činí max. přibližně 155 mil. Kč. Minimální výše celkových způsobilých výdajů na jeden projekt je 1 mil. Kč. Maximální výše celkových způsobilých výdajů na projekt je odstupňována podle typu žadatele, v případě krajů je to až 100 mil. Kč, v případě obcí až 30 mil. Kč.

Žadatelé mohou žádosti o podporu podávat od **4. května 2016 do 27. prosince 2017**. Více informací naleznete na webových stránkách Ministerstva pro místní rozvoj.

[Tisková zpráva MMR z 20. 4. 2016. Dostupné z: www.mmr.cz]

Karla Šlechtová podpoří venkov více než 360 milionů korun

Na podporu venkovských obcí dá Ministerstvo pro místní rozvoj více než 360 milionů korun z podprogramu Podpora obnovy a rozvoje venkova. Jeho cílem je prostřednictvím dotace podpořit obnovu a rozvoj venkovských obcí, za předpokladu zapojení obyvatel venkova, venkovských spolků a sdružení při obnově obce v souladu s místními tradicemi.

„Obdrželi jsme 2 336 žádostí o dotace v objemu přes 1,1 miliardy korun. Hodnotitelská komise mi následně doporučila ke schválení a k podpisu 750 žádostí v celkové výši přes 360 milionů korun. Každoročně vysoký počet podaných žádostí jasně ukazuje na správné zaměření programu a naši schopnost reagovat na potřeby venkova,“ řekla Karla Šlechtová, ministryně pro místní rozvoj.

Projekty jsou zaměřeny na obnovu a údržbu venkovské zástavby a občanské vybavenosti, úpravu veřejných prostranství, obnovu a zřizování veřejné zeleně, rekonstrukci nebo vybudování zařízení pro volnočasové aktivity, obnovu místních komunikací, prezentaci úspěšných projektů zaměřených na obnovu a rozvoj venkova a na výměnu zkušeností při jejich přípravě.

Výzva k předkládání žádostí v podprogramu Podpora obnovy a rozvoje venkova byla ukončena 15. 1. 2016.

Podpora obnovy a rozvoje venkova:

- Dotační titul č. 1 – Podpora vítězů soutěže Vesnice roku
- Dotační titul č. 2 – Podpora zapojení dětí a mládeže do komunitního života v obci
- Dotační titul č. 3 – Podpora spolupráce obcí na obnově a rozvoji venkova

- Dotační titul č. 4 – Podpora obnovy drobných sakrálních staveb v obci
- Dotační titul č. 5 – Podpora obnovy místních komunikací

[Tisková zpráva MMR z 6. 4. 2016. Dostupné z: www.mmr.cz]

Česká republika zvládla vrcholné setkání OSN o udržitelném rozvoji na výbornou

Tři dny diskutovaly v Praze téměř 4 tisíce odborníků z celého světa o budoucnosti rozvoje měst a obcí. Konference OSN Evropský Habitat, kterou pořádalo Ministerstvo pro místní rozvoj, v čele s ministryní Karlou Šlechtovou, skončila v pátek 18. března 2016 schválením Pražské deklarace. Ta bude mít přímý dopad na další politiku OSN v oblasti udržitelného rozvoje. Česká republika a organizátoři nejenže zvládli náročnou přípravu a organizaci konference, ale odnáší si také několik zásadních bodů pro další činnost a rozvoj svého území.

Jak již v úvodu své řeči během zahajovacího dne řekla ministryně Karla Šlechtová, za svůj osobní cíl si dala, že celá konference i samotná Pražská deklarace nebudou jen o diskusích, ale především o konkrétní náplni a konkrétních výstupech, které budou mít smysl pro budoucnost.

Teze z Pražské deklarace

- Deklarace je postavena na čtyřech principech: Inovativní a produktivní města, Zelená, kompaktní, na zdroje efektivní a přizpůsobivá města, Inkluzivní a bezpečná města, Řádná městská správa.
- Zdůrazněna je především podpora řádného plánování a řízení za spolupráce všech úrovní správy a komunit, integrace opatření a on sporný přístup při snaze o maximalizaci potenciálu měst, sociální soudržnost a přístup ke službám, dostupnost bydlení jako klíčový faktor kvality života, což je jeden z hlavních rysů životaschopných měst, plánování rozvoje ve snaze minimalizovat dopady na životní prostředí a podpořit hospodářskou, sociální a environmentální udržitelnost

- Čelíme různým výzvám pro bydlení a udržitelný městský rozvoj v regionech: chudoba ve městech, demografické změny, klimatické změny a riziko katastrof, městský rozvoj a nařízený růst, koordinace v městském rozvoji, využití relevantních technologií.
- Klíčové směry z Prahy do Quito: podpora měst posílením jejich potenciálu pro inovace zahrnující sociální inovace a tvorbu pracovních míst, podpora optimálního využívání zdrojů, rovný přístup k dostupnému bydlení a službám, odstranění chudoby a vyloučení, poskytování dostupného, bezpečného, inkluzivního a kvalitního veřejného prostoru a bezpečné dopravy, řádné finanční řízení v municipalitách, zajištění udržitelných zdrojů financování, posílení dialogu mezi jednotlivými stupni správy a relevantními aktéry.

„Jsem velmi ráda, že se nám celým programem, jeho obsahem i jedním podarilo dosáhnout konkrétních cílů. Část z toho je implementována do Pražské deklarace, část byla výstupem jednání vrcholných orgánů OSN Habitat III., která v Praze pod mým vedením probíhala,“ říká ministryně Karla Šlechtová. *„Jsem velmi ráda, že do programu výrazně zasáhli Češi s mnoha vlastními akcemi. V nich hledali návod na další rozvoj Prahy a dalších regionů České republiky.“*

„Pro ČR a pro nás všechny je povzbudivé, že kromě odborníků, kteří se problematikou rozvoje území zabývají již dlouhou dobu, byli na Evropském Habitatu přítomni také studenti – tedy ti, kteří by měli naši budoucnost rýsovat v dalších obdobích. A to nejen jako hosté, ale také jako aktivní vystupující – ve formě výstav, přednášek, diskusí, či odborníků,“ doplňuje ministryně.

Konference OSN Evropský Habitat patří mezi nejvýznamnější akce, které se v roce 2016 v České republice konaly. Téměř 4 tisíce odborníků na rozvoj měst, obcí či širších oblastí se v Praze setkali nad aktuálními tématy a po 3 dny je na mnoha fórech diskutovali. Připravovali z nich zároveň konkrétní výstupy. Některé z nich se objevily v závěrečném dokumentu konference,

takzvané Pražské deklaraci, jiné jsou součástí různých pracovních materiálů, které budou nyní (nejen) na půdě OSN dále diskutovány. Stanou se také jedním ze základních materiálů pro celosvětový Habitat, který bude hostit v říjnu 2016 Ekvádor.

„Tuto významnou konferenci jsme velmi dobře zvládli. Ráda bych poděkovala všem aktivním vystupujícím, návštěvníkům, ale také organizátorům, mým spolupracovníkům z MMR i dalších organizací za to, že nám pomohli udělat naší republice dobré jméno v celém světě. Na konferenci se sjely mimo jiné také desítky novinářů z celého světa, a její význam i dopady se v dalších letech projeví na rozvoji různých lokalit ve světě. Jsem přitom velmi ráda, že konkrétní body si z konference

odnášíme také pro Českou republiku a její budoucnost,“ dodává ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová.

Vybraná fakta o konferenci OSN Evropský Habitat

- Zúčastnily se jí téměř 4 tisíce odborníků z celého světa.
- V rámci konference proběhlo 96 samostatných oficiálních akcí, další desítky bilaterálních jednání.
- Celkem proběhlo více než 300 hodin odborných diskusí.
- Vystoupilo více než 50 odborníků.
- Významně se do konference zapojili také čeští zástupci – a to jak v hlavním programu, tak také v rámci doprovodných aktivit.
- Hlavním výstupem konference je Pražská deklarace, na jejíž finální podobě pracovala po 3 dny mezinárodní

Advisory Board za účasti ministryně pro místní rozvoj Karly Šlechtové.

- Konference se konala na ploše více než 42 000 m² pražského Kongresového centra.
- Kromě KCP se doprovodné aktivity konference konaly také na dalších místech Prahy.
- O organizaci konference se staral organizační tým, čítající více než 150 osob.
- Pro technické zajištění konference bylo v Kongresovém centru Praha nainstalováno více než 11 000 metrů kabelů.
- V prostorách Kongresového centra je vystaveno cca 100 studentských prací – 3D modelů navrhovaných budov.

[Tisková zpráva MMR z 18. 3. 2016. Dostupné z: www.mmr.cz]